

.....
Melnishyk T.A. MARRIAGES AND DIVORCES IN THE UKRAINIAN VILLAGE (1989 – 2001)

In the presented article the results of research represented of marriage and divorce are among the peasantry population of Ukraine in 1989-2001. The author is considered the influence of these processes on the social structure of peasantry.

Keywords: peasantry, marriages, divorce, birth-rate

УДК [32+351. 86](477)

Г.Я. Буртяк

**РНБО УКРАЇНИ ЯК КООРДИНАЦІЙНИЙ ОРГАН У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

Стаття присвячена аналізу діяльності Ради національної безпеки і оборони при Президентів України (РНБО) як органу з координації роботи влади у досліджуваній сфері.

Ключові слова: національна безпека, Рада національної безпеки і оборони України (РНБО), координація діяльності.

Питання національної безпеки та оборони кожної країни є найважливішою сферою її діяльності. Мова йде про захищеність життєво важливих інтересів особи, держави і суспільства, державних кордонів, територій, цілісності, суспільно-політичного устрою, культурних цінностей і всього того, що становить основу матеріального і духовного життя країни від внутрішньої і зовнішньої загрози; стан держави, що дозволяє їй зберігати свою цілісність і виступати самостійним суб'єктом системи міжнародних відносин.

Зважаючи на виняткову значущість національної безпеки і оборони, її концепція в багатьох країнах виробляється і схвалюється законодавчим органом, а для її реалізації створюється спеціальний орган з найвищих посадових осіб і керівників силових міністерств та відомств (в Україні – Рада національної безпеки і оборони (РНБО), очолюваний главою держави чи виконавчої влади.

У вітчизняній науковій літературі Рада національної безпеки і оборони (РНБО) трактується як загальнодержавний, цілісний, системний, спеціалізований, міжвідомчий, колегіальний, постійно діючий, консультативно-дорадчий орган у сфері національної безпеки, за допомогою якого здійснюється координація та контроль діяльності виконавчої влади в цій сфері [1]

Враховуючи актуальність досліджуваної проблеми, метою даної публікації є аналіз діяльності РНБО України з часу її створення та подальшого реформування.

Науково-теоретичною базою розгляду цього питання стали праці вітчизняних і зарубіжних учених, які з різних позицій розглядають актуальні проблеми забезпечення національної безпеки. Мова, зокрема, йде про праці Аристотеля, Г. Гегеля, М. С. Грушевського, І. Канта, Макіавеллі, Ш. Монтеск'є, а також сучасних вчених Г. В. Атаманчука, І. Л. Бачило, Б. П. Курашвілі, Б. М. Лазарева, Ю. О. Тихомирова, А. Шлесінера, Г. Веделя, М. Вайме, Л. Гуліка та інших.

Вітчизняні дослідження в галузі теоретичного обґрунтування сутності й змісту механізму національної безпеки та місця в цьому механізмі РНБО поки що перебувають на початковій стадії, хоча вже є окремі надбання у цьому напрямі. Серед українських учених, які торкалися вказаних проблем, слід відзначити праці В. Авер'янова, Д. Видріна, А. Гриценко, В. Заросило, В. Кампа, В. Копейчикова, В. Кременя, В. Погорілка, І. Петріва, В. Селіванова, О. Фрицького, В. Цветкова, В. Чалого, Ю. Шемчушенка, Ю. Якименко.

Питання національної безпеки і оборони України були актуальними з самого початку створення молодого української держави. Тому вже в перші місяці її існування постановою Верховної Ради України від 11 жовтня 1991 р. було утворено Раду оборони України, яка наділялася правами вищого державного органу колегіального керівництва з питань оборони і безпеки України [2]

Згідно із Тимчасовим положенням, затвердженим розпорядженням Президента України від 3 липня 1992 р., Раду оборони було визначено як консультативно-дорадчий орган у системі

.....
державної виконавчої влади при Президентові України, головним завданням якого була підготовка пропозицій та проектів рішень Президента щодо реалізації політики у сфері захисту національних інтересів та забезпечення національної безпеки України [3]

Указом Президента України від 23 серпня 1994 р. було затверджено нове Положення про Раду, згідно з яким вона визначалась як колегіальний орган при Президенті України і здійснювала організаційно-координаційну функцію в галузі забезпечення національної безпеки [4]

Як відзначав вперше призначений секретар РНБО Горбулін В. П. (1994-1999 р. р.), діяльність Ради, перш за все, була орієнтована не на інтереси конкретної політичної сили, а на реалізацію загальнонаціональних завдань. РНБО покликана визначати стратегічні пріоритети державної політики щодо національної безпеки і оборони, здійснювати міжвідомчу координацію та інформаційно-аналітичну діяльність у цій сфері [5]

З прийняттям 28 червня 1996 р. Конституції України розпочався новий період у діяльності Ради. Згідно зі Статтею 107 Основного закону Рада Національної безпеки і оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України, яка координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони. Її головою є Президент України, який особисто формує персональний склад Ради, до якої за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони, Голова Служби безпеки, Міністр внутрішніх справ, Міністр закордонних справ. У засіданнях Ради може брати участь Голова Верховної Ради України. Рішення Ради національної безпеки й оборони вводяться в дію указами Президента України [6]. Згодом було також затверджено персональний склад Ради, тимчасове положення про її діяльність, утворено апарат.

Формування законодавчої бази з питань діяльності Ради було затверджено з прийняттям 5 березня 1998 р. Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України», яким визначено такі функції Ради: 1) внесення пропозицій Президента України щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони; 2) координація та здійснення контролю за діяльністю виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час; 3) координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України [7].

Під час функціонування РНБО, коли у глави держави було достатньо важелів впливу на виконавчу владу – аж до відправки уряду у відставку, Рада національної безпеки і оборони не грала помітної ролі у політичному житті України, а тому її діяльність мало цікавила політиків, науковців, засоби масової інформації, громадськість.

Цілком очевидно, що після конституційної реформи 2004 р., коли Україна стала парламентсько-президентською, а Президента позбавлено колишніх повноважень, РНБО по суті перетворилася в інструмент тиску глави держави на виконавчу владу.

Справа в тому, що у відповідності зі 107 ст. Конституції України РНБО не лише координує, а і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері безпеки і оборони, її рішення вводяться в дію указами Президента України, які згідно з Конституцією України є обов'язковими для виконання Кабміном, іншими органами виконавчої влади. Отже, Рада національної безпеки і оборони наділена такими владними повноваженнями, які піднімають цей «координаційний орган» не тільки над урядом, а і над територією всієї України.

Національна безпека – поняття досить глибоке, а тому при бажанні під нього можна підвести будь-що. Про це, зокрема, свідчить те, що в Законі «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. один лише перелік «Загроз національним інтересам і національній безпеці України» та «Основні напрями державної політики з питань національної безпеки» займає понад 5 сторінок убористого тексту журнального формату. Виходить, що всі ці напрями діяльності знаходяться у віданні РНБО та очолюючого її президента [8].

Наприклад, 21 листопада 2008 р. на засіданні Ради було розглянуто три питання: про право і захист інтелектуальної власності і посиленні її ролі у формуванні національного багатства; про виконання рішень РНБО у сфері регулювання земельних відносин; про військово-технічну співпрацю. Немає сумніву, всі ці питання є важливими і мають безпосереднє відношення до національної безпеки. Однак виникає закономірне питання: хіба вони не відносяться безпосередньо до компетенції Кабміну, де могли б розглядатися і вирішуватися на його засіданнях, або розглядатися спільно.

Не до кінця продуманими були намагання РНБО в жовтні – листопаді 2009 р. перебрати на себе всі повноваження протидії поширенню грипу в країні. З уст Президента громадяни України в основному почули лише звинувачення на адресу Кабінету Міністрів та Верховної Ради України, що призвело напередодні президентських виборів до політичної дестабілізації.

Якщо до вищесказаного додати, що персональний склад РНБО формує сам Президент України і для прийняття рішення Ради необхідно 2/3 голосів його членів, то це означає, що РНБО, як правило, приймає рішення, які угодні Президенту. Правда, Законом передбачено, що до складу Ради «за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони, Голова Служби безпеки, Міністр внутрішніх справ, Міністр закордонних справ», однак вони складають в ній меншість і не можуть чинити визначальний вплив на рішення, що приймаються.

До того ж, для полегшення тягаря глави держави по керівництву РНБО була заснована, не передбачена Конституцією України, посада секретаря РНБО, яка наділена непомірними повноваженнями. Особливо великі права було надано указом президента від 8 лютого 2005 р. секретарю РНБО П. Порошенку, який міг вносити до міністерств, інших виконавчих органів обов'язкові для розгляду пропозиції та рекомендації з проблем національної безпеки і оборони, давати органам виконавчої влади певні доручення, вносити пропозиції щодо кандидатур на посади у правоохоронних органах, збройних силах, інших військових формуваннях. Все це призвело до серйозного конфлікту між Кабінетом Міністрів і РНБО України, помітної дестабілізації політичної ситуації в країні. Згодом цей указ було скасовано, але і нинішній секретар РНБО Р. Богатирьова претендувала на одну з перших посадових осіб держави, завжди знаходилась поруч із Президентом, приймала офіційних осіб іноземних держав, здійснювала зарубіжні візити. Очолований нею орган де-факто претендував на роль одного з впливових центрів управління державою, не маючи на це належних конституційних повноважень.

Не зуміли українські політики скористатися відомим принципом контрастигації, тобто обов'язкове скріплення Указів президента щодо рішень РНБО підписами прем'єр-міністра та міністрів, які відповідають за їх виконання, що дало б можливість забезпечити узгодженість дій глави держави та уряду.

Як бачимо, в Україні був легітимно сформований і очолований однією людиною орган, який був нікому не підзвітний і у віданні якого знаходились практично всі важелі державного управління і життєдіяльності суспільства. РНБО фактично приймала рішення по всіх питаннях державної політики на території всієї України, користуючись нерідко недозволеними методами.

При аналізі роботи Ради Національної безпеки і Оборони України виникає закономірне бажання поцікавитись діяльністю аналогічних органів іноземних країн, зокрема європейських.

Ознайомлення з конституціями 46 країн Європи показало, що крім України, в конституціях лише 16 з них згадуються органи національної безпеки, рада оборони чи аналогічний орган. Це – Азербайджан, Албанія, Білорусія, Болгарія, Угорщина, Грузія, Італія, Казахстан, Литва, Македонія, Польща, Росія, Румунія, Турція, Хорватія, Естонія. З поданого переліку видно, що даний орган характерний, перш за все, для постсоціалістичних країн. У країнах Західної Європи він більш поширений як консультативний орган при главі держави, уряді і парламенті, і не є органом безпеки [9].

Зроблений аналіз діяльності Ради національної безпеки і оборони України, інших іноземних країн засвідчує, що в жодній європейській країні немає органу з таким конституційним статусом, як в Україні. В тих же країнах, де він є, його діяльність обмежується дорадчими, консультативними чи координаційними функціями. В багатьох країнах його діяльність пов'язана лише з обороною країни, а не розповсюджується на всі сфери і види життєдіяльності суспільства.

У попередній публікації «Чи потрібна Україні Рада національної безпеки й оборони?» [10] щодо ролі і місця РНБО у політичному житті України (1991-2009р. р.) автор даного дослідження дійшов висновку, що РНБО, особливо після внесення змін до Конституції у жовтні 2004 року, в ході постійного конфлікту між Президентом України В. Ющенко та Прем'єр-Міністром Ю. Тимошенко була зайвою ланкою державного правління, оскільки в основному використовувалась як засіб непомірного тиску на всі ланки виконавчої влади у державі. Як менш радикальний крок пропонувалось обмежити її компетенцію дорадчими та консультативними функціями лише в умовах військового та надзвичайного стану, запровадженого в Україні.

Однак після президентських виборів 2010 р., повернення до Конституції 1996 р., відсутність конфлікту між Президентом та Прем'єр-міністром, в Україні встановилась політична стабільність, що дозволяє конкретно направляти зусилля конституційного органу – РНБО на забезпечення національної безпеки і оборони країни, здійснення координації та контролю за діяльністю центральних та місцевих органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони.

Як наголосив Президент України Віктор Янукович, відкриваючи 6 квітня 2010 р. засідання оновленого складу РНБО [11], Рада національної безпеки і оборони України у найкоротші терміни має перетворитися на дієздатний орган, що координує роботу влади у секторі безпеки та оборони. На жаль, за останні роки діяльність РНБОУ мала фрагментарний і несистемний характер. Вона була перетворена на другорядну і маловпливову структуру, ставши жертвою боротьби за владу. А наслідком цієї ситуації став занепад, в якому опинився сектор безпеки та оборони України. Президент нагадав також про наслідки глобальної світової кризи; зруйновану економіку всередині країни; безлад у правовій та владній системах держави.

Глава держави окреслив пріоритетні завдання Ради. Йдеться, насамперед, про реалістичні та прагматичні підходи до політики національної безпеки, що повинні враховувати реалії та можливості країни. Політика позаблоковості є найбільш адекватною та чесною відповіддю на геополітичну ситуацію, в якій знаходиться Україна. Відповідно до цього має реалізуватися принцип оборонної достатності. Україна зацікавлена у напрацюванні власної концепції оновленої системи загальноєвропейської безпеки, яка врахувала б можливості та інтереси країн-учасниць військово-політичних блоків, позаблокових та нейтральних держав.

Глава держави звернув увагу на проблеми забезпечення економічної, гуманітарної, екологічної, техногенної та соціальної безпеки. Це питання також стосується підтримання міжетнічного миру та міжконфесійного діалогу, недопущення будь-яких проявів екстремізму. Потребує завершення робота з нормативного забезпечення сектору безпеки та оборони з метою підвищення координації та централізації його діяльності.

Таким чином, відповідаючи на питання, яке червоною ниткою проходить через всю публікацію «Чи потрібна Україні Рада Національної безпеки і оборони?», є підстави зробити висновок, що в умовах, пов'язаних з поверненням до Конституції України 1996 р., наявності політичної стабільності в державі, відсутності конфліктів між Президентом та Прем'єр-міністром, РНБО може і надалі успішно функціонувати як координаційний, загальнодержавний, колегіальний, консультативно-дорядчий орган з питань національної безпеки і оборони при Президентові України. В той же час, у разі прийняття нової Конституції України чи внесення змін до неї, а також проведення адміністративної реформи, є необхідність конкретизувати роль і місце РНБО у політичному житті суспільства.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Петрів І. М. Конституційно-правові засади організації та діяльності Ради національної безпеки і оборони України: дис. канд. юрид. наук. 12. 00. 2 (НАН) України; Інститут держави і права ім. В. Н. Корещького, - К., 2004
2. Про утворення Ради оборони України: Постанова Верховної Ради України № 1658-ХІІ – від 11 жовтня 1991 р.
3. Про тимчасове положення про Раду національної безпеки України: Розпорядження Президента України № 117/92-рп від 3 липня 1992 р.
4. Про Положення про Раду національної безпеки при Президентові України. Указ Президента України № 469/94 від 23. 08. 1994
5. Горбулін В. «Без права на покаєння» Харків, «Фолио», 2009, с. 246
6. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Видання інституту законодавства Верховної Ради України, К., - 1996, с. 139-140
7. Закон України «Про раду національної безпеки і оборони України» 5 березня 1998 р. №183/98- ВР
8. Закон України. «Про основи національної безпеки України» 19 червня 2003 р. №964- ІV
9. П. Шляхтун «СНБО в контексте європейського конституціоналізму», газ. «2000», 13. 02. 2009
10. Буртяк Г. Я. «Чи потрібна Україні Рада національної безпеки і оборони?» - «Вісник інституту історії, етнології і права», Збірник наукових праць. Вип. 8. - Вінниця, 2010. – с. 130-133
11. Янукович В. РНБО має відновитися як дієздатний орган з координації роботи влади у сфері безпеки та оборони // РНБО України: офіційний сайт. – 2010. – 6 квітня.

Буртяк Г. Я. СНБО УКРАИНЫ КАК КООРДИНАЦИОННЫЙ ОРГАН В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ.

Статья посвящена анализу деятельности Совета национальной безопасности и обороны при Президенте Украины (СНБО) как органа с координации работы власти в исследуемой сфере.

Ключевые слова: национальная безопасность, Совет национальной безопасности и обороны Украины (СНБО), координация деятельности.

Burtyak H. Y. CNSD OF UKRAINE AS COORDINATION ORGAN IN THE SPHERE OF NATIONAL SECURITY SELFSUFFICIENCY

The article is devoted to the analysis of activity the Counsel of National Security and Defence at the President of Ukraine as the body of coordination of work of the power in the sphere of investigation.

The key words: the national security, the Counsel of National Security and Defence of Ukraine (CNSD), the coordination of activity.

УДК [94:378 – 048. 87] (477:475) «20»

Ю.В. Пачос

СПІВРОБІТНИЦТВО ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті розглянуто та проаналізовано різні форми співробітництва вищих навчальних закладів України та Республіки Польща на сучасному етапі.

Ключові слова: Україна, Польща, вищі навчальні заклади, університети, співробітництво, обмін, стипендіальні програми.

2 грудня 1991 р. Республіка Польща першою визнала створення незалежної української держави з того часу всіляко сприяє Україні, постійно підтримує в прагненнях інтеграції до євроатлантичних структур. Україна відстає від ЄС, зокрема від Польщі, в багатьох сферах: економічній, політичній, соціальній та ін. В такій ситуації Україні слід ефективно розвивати і використовувати для інтеграції гуманітарну сферу, перш за все науково-освітню співпрацю, культурний обмін, міжнародний туризм. На перетині всіх цих напрямів знаходяться вищі навчальні заклади двох країн: академії, інститути, університети, вищі школи. Співпраця між ними, відповідні інноваційні рішення, загальні освітні програми і проекти стають дієвим засобом і каталізатором євроінтеграційних процесів. Співробітництво в галузі освіти на сучасному етапі поступово стає темою окремих досліджень і наукових розвідок. Серед них варто назвати статті Ф. Андрушкевича [1], О. Коваленко [4], Я. Мерські [5], автори яких приділяють увагу такій формі співробітництва ВНЗ України і Польщі, як співпраця окремих академій, інститутів, університетів, а також науково-дослідних установ. Проте, досі не досліджені інші форми співпраці вищих навчальних закладів України і Польщі (обміни студентами та викладачами, стипендіальні програми). Розв'язанню цих завдань певною мірою покликана дана стаття, авторка якої намагалася об'єктивно та неупереджено висвітлити особливості співпраці українських і польських вищих навчальних закладів і виділити форми такої співпраці на сучасному етапі розвитку українсько-польських відносин.

Співробітництво в галузі освіти між Україною та Республікою Польщаздійснюється відповідно до положень Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Польщавідповідно до положень Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Польщавід 20 квітня 1997 р. [9] та Угоди про співробітництво між Міністерством освіти і науки України і Міністром національної освіти Республіки Польща від 2 серпня 2001 р. [10]. Важливим кроком стало підписання «Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про академічне взаємовизнання документів про освіту та рівноцінність ступенів», затверджену Постановою КМУ № 769 від 31 травня 2006 р. [8] Відповідно до положень вище зазначених документів сторонами здійснюється обмін студентами на повний та неповний курси навчання, аспірантами, стажистами та науково-педагогічними працівниками для короткострокової та довгострокової